

Dette værk er downloadet fra Slægtsforskernes Bibliotek

Slægtsforskernes Bibliotek drives af foreningen Danske Slægtsforskere. Det er et privat special-bibliotek med værker, der er en del af vores fælles kulturarv omfattende slægts-, lokal- og personalhistorie.

Støt Slægtsforskernes Bibliotek – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug. Videre publicering og distribution uden for husstanden er ulovlig.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk

MÅNEDSSKRIFT

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved H. Neumann, Christian Stenz og W. Christiansen

INDHOLD:

Knud Fanø: Historisk beredskab

En guldgravers barndomserindringer fra Als

J. Raben: Varsler fra de slesvigske kriges tid

Glimt fra svundne tider

Sønderjydsk måneusskrifts ekspedition: Viceskoleinspektør W. Christiansen, Brorsonsvej 37, Tønder
Museumsinspektør H. Neumanns adresse er: Åstrupvej, Haderslev.
Viceskoleinspektør Chr. Stenz adresse er: Chr. Paulsen skolen, Flensborg

Dr. Lausten-Thomsen udnævnt som æresmedlem

Ved det årlige styrelsesmøde, der afholdtes på Hotel Dybbøl Banke den 27. maj, fremkom Dr. Lausten-Thomsen med ønsket om at fratræde som foreningens formand. Forstander Hans Lund stillede på styrelsens vegne forslaget om at udnævne ham som æresmedlem, og det fandt varm tilslutning hos den store forsamling. „Nogen nærmere begrundelse for denne udnævnelse er ikke nødvendig“, udtalte forstander Lund. „I 34 år har De, Dr. Lausten-Thomsen, viet Historisk samfund Deres kræfter og deraf de 20 på formandsposten. Vi, der gennem årene har haft samarbejde med Dem, ved, at Historisk samfund skylder Dem meget. Deres rodfæstethed i den slesvigske kultur, Deres energi og initiativ har gjort Dem selvskreven til, at De blev foreningens formand.“

Det var Dr. Lausten-Thomsen, der sammen med seminarielærer Claus Eskildsen i 1924 fattede planen om udgivelsen af Sønderjydsk Månedsskrift, og indtil 1947 redigerede de begge med stor dygtighed bladet. En række artikler, såvel af historisk som af folkloristisk art, der med mellemrum har været gengivet i tidsskriftet, vidner om Dr. Lausten-Thomsens store indlevethed i denne landsdels kulturliv, og titlerne på blot enkelte af de fremstillinger viser tilstrækkeligt hans mangesidede viden og indsigt. Der foreligger bl. a. følgende skildringer: Olmersdiget, Himmelbreve, Af Lindeveds saga, Grundtvig og Vestslesvig, Et grænsesogns sprog, Af danskhedens historie i Tønder, Den slesvigske forening, Det første sønderjyske møde, Sønderjysk litteratur 1864—1914, Sønderjyske skuespil; dertil kommer endnu adskillige biografier, sagnoptegnelser m. m. Få medarbejdere har ydet Sønderjydsk Månedsskrift så mange velskrevne bidrag som foreningens nye æresmedlem.

Historisk beredskab

Indledning til en tale på Urnehoved.

Af Knud Fanø

Hvert sted, hver gård, hver slægt i Danmark har sin historie, om man blot lægger øret til og lytter. — Men nogle steder træder historiens tale klarere frem end andre. Et af disse steder er den egn, hvor vi i dag er samlet, hvor Urnehovedtinget taler til os om en række til dels dramatiske begivenheder, hvor gravhøje vidner om tidligere tiders færden, og hvor hærvejen fører sin tale om århundreders fredelig og krigerisk trafik.

Også til vor tid taler historien — og trods alt andet, der optager vore sind og tanker — bør vi lytte til den. Jeg tror, at det „historieløse menneske“, som en af nutidens store tænkere har talt om, vil være et fattigt menneske, som Thomas Mann har sagt det „en hjemmefødning i tiden“.

Som man almindeligvis antager, at en rejse virker udviklende på mennesket, således må vi også have lov at tro, at en rejse i tiden — og det er jo netop al beskæftigelse med historie — giver mennesket en udvikling med bedre mulighed for forståelse på såvel det sociale, det politiske, det økonomiske og det nationale område. Uden historisk viden mangler vi jo bl. a. mulighed for sammenligning.

Ofte er det vel sådan, at det er beskæftigelse med dette eller hint problem fra den snævrere hjemstavn, der fører til beskæftigelse med den større historiske sammenhæng. Dette er utvivlsomt den rette vej at gå for den, der vil lytte til historiens røst. I de kommende år vil man da sikkert også se dette synspunkt sætte sit præg stadig mere på vore skolars undervisningsplan.

Vi har her i Sønderjylland en historie bag os, som rummer en næsten ufatteligt mængde af stof på snart sagt alle tænkelige områder, politisk, økonomisk, socialt og kulturelt i videste forstand.

Netop omkring det sted, hvor vi er samlet i dag, er meget af det lokalhistoriske stof udmøntet i gode sognehistoriske fremstillinger, men i den henseende står der andetsteds meget arbejde tilbage at udføre endnu — ligesom overfor det mere omfattende stof fra hele vor landsdel.

Historisk samfunds nye formand, arkivar Iversen, har nylig i „Sønderjydske Månedsskrift“ peget på, hvor vigtigt det er, at alle kræfter sættes ind på dette historiske forskningsarbejde her i Nordslesvig — også af den grund, at det er nødvendigt, hvis vi fra dansk side skal holde balance med det arbejde, der sydpå sættes ind. Det er uhyre vigtigt, at dette egentlige forsknings- og udgivelsesarbejde gøres, men lige så vigtig er populariseringen, at få dets resultater bragt ud til videst mulige kredse i vor landsdel. Ud fra de bemærkninger, jeg indledningsvis har gjort her idag, vil man forstå, at jeg tror, at beskæftigelse med historien har en værdi for det enkelte menneske, og at det er af værdi for et samfund, at dets borgere er historisk vidende mennesker.

Men ikke mindst tror jeg, det er af vigtighed, at denne landsdels særlige historie fremholdes. Vi er i den lykkelige situation, som det så ofte er sagt, at den folkelige genforening nu er fuldbyrdet. Det betyder også, at det kendskab til denne landsdels særlige vilkår, som var en selvfølge for den ældre generation, ikke er det for ungdommen. Det er ret almindelig tale, at ungdommen og den yngre generation ikke interesserer sig for disse ting mere. Jeg tror kun, at det er betinget rigtigt — at det stadig er muligt, at interessere ungdommen for denne landsdels særlige problemer. Men interesse kan kun skabes ud fra viden — og i en tid, hvor historiefortællingen finder stadig mindre plads i hjemmene — bliver ansvaret for, at denne landsdels unge ikke bliver „historieløse“ individer, i stigende grad lagt over på skolen og andre organer udenfor hjemmet.

Jeg har villet pege på disse ting, fordi jeg tror, at det er ting, der kan kalde på eftertanke, at der heri ligger problemer, der skal løses, og helst fra sogn til sogn. — Vor landsdel frembyder utvivlsomt i det daglige liv mængder af spørgsmål, hvor det er af betydning, at det er mænd og kvinder med historisk ballast, der bliver sat til at løse dem. Man kan i den forbindelse vel minde om de kendte ord, „at kun den, der har fortiden stuvet op i sig, har last ind i fremtiden“. — Også i fremtiden vil vi kunne blive stillet overfor situationer, hvor det kan blive en katastrofe, om der til den tid sidder en generation i denne landsdel, der ikke har forbindelsestrådene til fortiden i orden — og kender det særlige ansvar, der er forbundet med at leve og virke i denne landsdel.

Derfor kan det efter mit skøn være rigtigt at pege på værdien af, at vi har vort „historiske“ beredskab i orden — og at opfordre til, at de, der har sind og tanke herfor, følger dette synspunkt op.

En guldgravers barndomserindringer fra Als

I 1906 udkom der på Jens Lyngs Forlag i Melbourne en lille bog, der bar titlen: „Erindringer fra Sø og Land“. Forfatteren, Claus Grønn, der stammede fra Mels, hørte til en af de mange unge sønner fra denne landsdel, der lod sig lokke af guldfundene i det fjerne og forlod sin hjemstav. Inden han emigrerede, deltog han som frivillig i treårskrigen, flakkede nogle år omkring på søen og nåede i 1854 til Victoria, hvor han deltog i det eventyrlige og ejendommelige afsnit af Australiens historie.

Hans barndom fandt, som det står anført i forordet, på en tid, da de sidste rester af den nordiske mytologi endelig var ved at vige pladsen, i en tid, da troen på bjergfolk, nisser og dværge fandt sine tilhængere blandt enkelte af de gamle. Det er disse barndomsminder, som her skal gengives.

Jeg blev født i 1832 og var til at begynde med et usædvanligt godt barn, en god slurk modermælk, pakket i vuggen, og jeg ville sove fem, seks timer uden at kny. Intet under derfor, at min stakkels moder blev forskrækket, da hun på en travl vaskedag pludselig hørte mig skrike i vilden sky. Hun løb ind i huset, løftede mig hurtigt op af vuggen, og alt imens brølte jeg videre og kastede heftigt op. Forgæves var al hendes tyssen og syngen og dien, jeg blev ved. I sin angst havde moder kun haft øje for mig og ikke lagt mærke til, at henne ved døren stod den gamle smedekone — byens berygtede heks — før denne med knarvorn røst udbød: „Uha, sikke da en skrålhals det barn er!“

Moder var af et mildt og fredsommeligt temperament, men hvis nogen uden grund talte krænkende om hendes børn, forvandlede hun til en løv-inde; følgelig fik smedekonen svar på tiltale: „Det er et godt barn, som aldrig før har taget sådan på vej, jeg tror fuldt og fast, at du selv har forhekset det!“

„Denne beskyldning skal du komme til at svie for!“ sagde den gamle kone truende, idet hun gik, og det kom stakkels moder til at sande; thi dag og nat forløb med skrig og skrål, og for næsten en uge ville jeg hverken tage die eller anden næring. Alle hjemmeråd var frugtesløse; hvad de tyllede i mig, kom op igen, og jeg var snart forvandlet til et rent skelet.

Det var i de dage en sjældenhed at sende bud efter læge, men her måtte det gøres — dog alt til ingen nytte, og snart var jeg døden nær.

„Nu er der kun et råd tilbage, Claus,“ sagde den gamle Hans Bjerre, „om du vil beholde dit barn, og det er at gå til den kloge Sibylle i æSynneherred.“

Fader stammede fra Åbenrå og kendte endnu kun få folk på Als — men heks eller ikke heks, Sibylle i Sønderherred havde ord for at være af den gode slags og kendt vidt og bredt for at kunne helbrede for alskens sot.

Tidlig næste morgen — det var en søndag — gik fader den tre danske mil lange vej til byen, hvor Sibylle boede. Inde i byen mødte han en godmodigt udseende gammel kone med hvasse øjne og med salmebog i hånden. Ved synet af fader standsede hun, betragtede ham skarpt og udbød: „Nå, så hæs do da endle kommen Claus Smej — ja, de er å e høj tid!“ Hun vendte om og bød fader følge sig. Da de kom i hendes lille hus, gav hun ham en stol og gik derpå uden at sige et ord ind i en anden stue. Efter et kvarters tid kom hun tilbage og gav fader følgende instruksér: „Læg nu nøje mærke til, hvad jeg siger, og pas på, at alting bliver nøjagtigt udført. Altså, her er pulver i en klud, det skal syes ind i barnets kjole. I denne klud er et røgepulver. I aften klokken tolv forlader du huset og tager det ældste barn med dig, sørg for, at alle vinduer og døre er forsvarlig lukket og låset, thi de vil blive prøvet; din kone låser gadedøren efter dig og bliver alene tilbage i huset med det syge barn. Hun tager derpå fyrbækken halvt fuld med gløder og stiller det midt på gulvet i e dørnisk. Med barnet på armen tager hun plads ved siden af bækkenet og hænger et nyt lagen over dette, sig selv og drengen, så at det rører ved gulvet helt rundt. Præcis klokken tolv kaster hun pulveret på ilden og trods banken og rusken i døre og vinduer bliver hun stående i røgen, så længe hun og barnet kan holde ud.

Prisen er en specie. Nu skynder du dig hjem og se til, at du går hver kro forbi.“ Faders samvittighed har nok slået ham, thi han tog sig undertiden en tår over tørsten og sad i følge hin tids skik og brug ikke sjælden en hel nat og spillede kort —“. „Æ barn skal nok kom sej, — farvel!“

På hjemvejenu grundede far på, hvordan i alverden Sibylle vidste, at han var Claus Smed, at hans barn var sygt, at han ligesom Jeppe på Bjerget dårligt kunne gå forbi en kro, at der ville blive rusket i døre og vinduer klokken tolv o. s. v., og da han ikke kunne trænge ind i dette mysterium, accepterede han det som en kendsgerning.

Efter hjemkomsten aflagde han beretning; vinduer og døre blev gjort fast, og klokken halvtolv om natten forlod han huset. Der stod moder nu alene med et sygt barn — ung og uerfaren — næppe tyve år. Overtroisk var hun, omend ikke mere end andre mænd og kvinder i Mels; imidlertid var hun standhaftig og gudfrygtig, og hvad gør en moder ikke for sit syge barn? Givende sig Guds varetægt i vold gik hun i gang med, hvad hun anså for den rene trolddom.

I tide havde hun alting parat, og på slaget tolv kastede hun pulveret på gløderne. I samme nu lød et dundrende slag på gadedøren, som nær havde bragt hende i knæ, og derpå fulgte en voldsom banken og rusken i alle døre og vinduer, ja, selv i gavllugen. Men moder stod fast, indtil jeg begyndte

at gispe, så kastede hun lagenet til side, og alt blev stille. Klokken ét stod fader ved døren — huset lå i mulm og mørke, og ikke en lyd hørtes, en uhyggelig angst greb ham — hvad om både hustru og barn var blevet kvalt af det fordømte heksepulver! Han bankede voldsomt på døren og råbte: „Lena, Lena, luk op, det er mig!“

Moder havde just formået at lægge mig tilbage i vuggen, før hun besvime, og kun efter at fader længe havde banket på, vågnede hun og slæbte sig med møje til døren for at lukke op. Fader bar hende ind i sengen og søgte dernæst vuggen, hvor han fandt mig blidt slumrende. Fra den nat begyndte jeg virkelig at komme mig, og da jeg var seks måneder gammel, var jeg tyk og sund. Desværre var moder endnu ikke fri for troldtøjet.

I løbet af 4—5 år døde både den gamle smed og hans kone, og da deres hus lå tæt ved smedien, flyttede mine forældre derind. De gamle smedefolks børn var endnu umyndige, og formynderne bad om lov til at lade 2—3 store kister blive stående i den store pisel, men det var et fejlgreb, som kostede moder mangen en søvnløs nat.

Som før bemærket var fader en lidenskabelig kortspiller og kom yderst sjældent hjem før efter midnat. Moder var punktlig, og klokken ti gik hun i seng. Allerede den første uge lagde hun ved midnatstide mærke til en underlig lyd inde i storstuen, og den gentog sig regelmæssigt hver nat, så nær som søndag. På slaget tolv var lyden der. Skønt alle døre var lukket, åbnedes først gadedøren, så køkkendøren, hvorpå fulgte trin — sjok, sjok — indtil de hørte op ved en af de gamle kister.

Låget til kisten åbnedes, og nu hørte moder tydelig en dæmpet mumlen — som om nogen læste — til klokken ét. Skrinet lukkedes, og den samme sjokken og dørlukning fulgte. Nu først kunne moder, der lå i angstsved, frit drage ånde. Selv hørte fader aldrig noget, og døren var altid låset, når han kom hjem.

„Det hele er indbildning og overtro, voila tout.“ Moder tav og led. På denne måde hengik flere rædselsfulde uger, da endelig en aften blev fader hjemme, én underholdende bog „Tusind og een nat“ fængslede ham. Ved 11-tiden gik han i seng og sov snart ind. Men moder sov ikke, hun ventede og lyttede, denne gang næsten med utålmodighed. Bestemt klokken tolv hørte hun den sædvanlige puslen ved gadedøren. Moder puffede til fader: „Claus, hører du det ikke?“ Intet svar, men for hver dør gentog hun spørgsmålet — med et ekstra puf, da kistelåget åbnedes. Fader vendte sig om på den anden side med et: „Åh sludder,“ men om han virkelig sov videre, skal jeg lade være usagt, thi når talen kom på det hele hekseri, var fader siden tavs. Han tilstod kun, at moder havde ret, og næste morgen trak han i søndagstøjet og tog vejen af sted til Broballe, hvor de tre formyndere boede.

Ved middagstid kom de alle fire tilbage og gik straks ind i den store pisel. De åbnede kisten, der var forsvarlig låset og fuld af den gamle smedekones

kjoler o. s. v. Stykke for stykke blev taget ud og undersøgt, men først på bunden opdagedes en gammel forslidt bog med røde bogstaver på titelbladet og langs randen, dette var den så berygtede og frygtede trolddomsbog Cyprianus. De tre mænd tog den med sig og standsede først på en høj bakke midtvejs til Broballe. Her samlede de en del tørt brænde og gjorde bål og med et: „I Guds navn, ad helvede til!“ Så kastedes bogen under højtidelig andagt i ilden. Men aldrig så snart berørte Cyprianus flammerne, før der skete en vældig eksplosion, som kastede de tre brave mænd omkuld. Da de atter kom på benene, fandt de ilden spredt rundt omkring, og bogen liggende et stykke fra stedet — aldeles uskadt —. En fæl svovllugt opfyldte pladsen, hvilket som bekendt er et bevis på, at fanden var med i spillet. Imidlertid fik de bålet bygget op igen, og for anden gang blev bogen kastet på ilden, men fra dette øjeblik var de tre gode mænds hukommelse noget tåget. De påstod, at en endnu voldsommere eksplosion fandt sted, som slog dem „åsenøvehøj“ omkuld, og at, da de atter kom til bevidstheden, var både ild, aske og Cyprianus borte. — Så vidt, så godt, men gamle Jens Knudsen, en Mels berømt — havde sin egen måde at forklare den store autodafe på — han bandede både højt og dyrt på at have set de tre mænd forlade Mels kro med en vægtig „skæggemand“ af hvilke man senere fandt skår på valpladsen.

Cyprianus var nu ude af huset, og lidt lettere i sindet gik moder den aften i seng, men mellem håb og frygt forblev hun søvnløs til den frygtede midnatstime, og — Gud fri og bevar os, atter begyndte den gyselige puslen og sjokken fra dør til dør, indtil lyden standsede ved kisten. Fire, fem minutter hengik i dødsstilhed, men med et vældigt brag blev nu låget slået ned, i stedet for den sædvanlige sjokken lød der faste trin, og dør efter dør blev smældet i med voldsomhed. Det var tydeligt, at heksen var gal i æ hooj.

Det forfærdelige rabalder ved kisten vækkede os børn, og den efterfølgende dørmælden skræmmede os, så vi skreg af fuld hals. —

Stakkels kære moder, man kan forestille sig hendes stilling — selv halvdød af skræk og ganske alene med to skrigende børn i det store forheksede hus. — Mange gange senere fortalte hun os børn om hin rædselsnat, og endte gerne med at sige: „Jeg var nær ved at dåne, men så lettede jeg sindet ved at hjælpe jer at græde, og på den måde faldt vi til sidst alle i søvn. Mage til nat har jeg, Gud ske lov, aldrig siden oplevet.“

Fra den nat var der fred og ro i huset. Kun én heks var nu tilbage i Mels, og hun var af den gode slags. Selv ejede hun ingen Cyprianus, og da hun var bekendt for at kunne forvandle sig til en kat eller hare eller hvadsomhelst, og hver sankthansdag red til Bloksbjerg, var ingen i tvivl om, hvem den frygtelige midnatsgæst i vort hus havde været.

Til bekræftelse af det foregående kan anføres, at Jens Knudsen gav sin salighed på, at han ved en vis lejlighed, på et hængende hår nær havde

skudt hende. Det gik sålunde til: „Ellen Lawsen havde den vane — så sagde i det mindste folk — i de lune sommeraftener at forvandle sig til en hare, løbe langs markvejen for at møde malkepigerne og de unge karle på hjemvejen, udspionere, hvad søde ord og kys, der udveksledes, og ved første eftermiddags kop kaffe fortælle til sine sladderkællinger — naturligvis i fortrolighed — hvad Jens havde sagt til Maren, eller hvad Karen havde sagt til Per.

Jens var en resolut karl og bandede på, at dette ustyr skulle holde op. Han tog bøssen med sig i marken og skød to gange på haren, men endskønt han kunne gøre ed på, han havde truffet, løb den dog sin vej. Han var helt modfalden, da gamle Jonas kom ham til undsætning. „Put en sølvknap i bøssen!“ sagde han, „den kan ingen heks stå for.“ Rådet blev fulgt, og samme aften, just som Jens stod i fortrolig samtale med Marikestin ved Hans Jøssens markled, løber haren ud ret ved siden af dem og sætter sig ved Kristian Skippers led, vupti, kaster Jens bøssen til skuldren, men lige som han lægger fingren på aftrækkeren, forvandles haren til en ugle, der med nogle skrig — ikke ulig en latter — fløj sin vej. Den næste dag kunne Ellen fortælle Metmari Loonds alt, hvad Jens og Marikestin havde sagt, og hvor mange kys, der var vekslet. —

Med undtagelse af bibler, huspostiller og skolebøger var bøger i min barndom en luksusartikel på landet. Et ugeblad var til ankomsten af „Dannevirke“ en ukendt ting i Mels, og i lang tid holdtes kun ét eksemplar i hele byen. Derimod gaves der et udtømmeligt forråd af gamle sagn og beretninger om hekse, trolde, bjergfolk og nisser. Takket være moders pålæg til os børn om at vise ærbødighed til alderdommen, var jeg blevet en yndling hos flere gamle folk, i hvis hus jeg tilbragte mange fornøjelige og lærerige vinteraftener.

Særlig fandt jeg et tilflugtssted i gamle Nis Lerbergs aftægtshjem, hvor jeg aldrig trættes af at lytte til hans hustrus, Thyras, eller som vi kaldte hende på Als, Thørs vidunderlige historier, eller spiste æbler stegte i kakkelloven. Thørs yndlingsemner var nisser og bjergfolk, og hun fortalte sine beretninger med en egen højtidelig alvor, der gav dem et vist præg af sandhed, og som derfor gjorde et stærkt indtryk på mit let modtagelige barnesind. Når hun berettede om bjergfolk, plejede hun at anføre som bevis for, at sådanne væsener virkelig havde eksisteret; alterkalken i Oksbøl kirke var et bevis. Denne bestod af et kostbart sølvkrus, og ifølge et på egnen udbredt og af mange troet sagn, hidrørte det fra bjergfolk.

I en bakke, som med en stejl rejsning hæver sig af Mels sø omgivet af skove, af hvilke enkelte rester endnu er kendt under navnet Bøtzovs skov, holdt kong Pippe hof. Indgangen var naturligvis en stor hemmelighed, som kun bjergfolkene kendte. Til den nærmeste gård, Melsgård, der var vidt og

bredt bekendt for sit gammeløl, plejede Hans Majestæt hver nat at sende sin kældermester efter et krus øl. Ofte hørte man øllet løbe i kruset, men ingen turde gå ned i kælderen. Dette holdt på i lange tider, men hvert år var der henlagt et sølv- eller guldsmykke under tønden. Enden kom, en nat hørtes øllet løbe som sædvanligt. Pludselig råbte en forpustet røst: „Kong Pippe est død, kong Pippe est død!“ „Valhal å Nifelhel!“ blev der svaret tilbage, og pludselig hørtes to løbe ud af kælderen. Næste morgen stod kruset under tønden. Kruset var fuldt, tønden tom, og gulvet oversvømmet af øl. I mange år forblev kruset i familiens eje, men blev til sidst skænket til den da katolske kirke, hvor det gennemgik en renselsesproces ved hjælp af bønner og vievand. —

En af de sidste nisser i Mels, fortalte Thør, opholdt sig i familien Lerbergs gård. Længe bragte han velstand til huse, men blev fortørnet en julenat, grøden ikke var som den skulle være, og nu forfulgte den ene ulykke efter den anden familien. I fortvivlelse flyttede de væk fra gården, men nissen flyttede med, og til sidst vidste de intet andet råd end at skikke bud efter præsten. Med bibel og vokslæs gik den hellige mand ud i loen og begyndte sine besværgelser, men nissen var stivnakket, og først efter utallige bønner og besværgelser kom han krybende langs essingen ved kostalden. En sølle stakkel var han. Lig alliken i Reims var han sammenskrumpet, udmagret og halvblind. Præstens besværgelser havde gjort ham til et komplet vrag. Han bad ynkeligt for sig og tilbød at ville flytte væk fra gården. Stinmari bar nissen i triumf tilbage til hans gamle bopæl, men på vejen did sagde han: „Alle dine ulykker skyldes din gerrighed, en tallerken risengrød og en klat smør ville have afværget det hele, men nu skal du dø ung og barnløs, og denne gård skal styrte i grus.“

Som nissen havde forudsagt, skete det, Stine døde tidlig, og allerede i min barndom lå ovennævnte bygninger i ruin.

Naturligvis må årsagen til den megen overtro søges i de mange ejendommelige naturlyde og fænomener, der kan forekomme i en lang sort vinternat i forbindelse med det åndelige mørke, som endnu for et lille hundrede år siden, rugede over vort folk. Selv husker jeg en begivenhed, der gjorde et stærkt indtryk på mig, og som jeg — der er nået helt ind i det tyvende århundrede — aldrig har kunnet forklare mig.

Endnu ved min 6-års alder boede vi i det forheksede hus. Bag huset fandtes en planteskole, hvis træer næsten helt tog lyset bort fra vor trefags dagligstue. En vinteraften, efter at måltidet var til ende, sad vi alle inde i dagligstuen, fader fordybet i læsning, moder spandt, og med undtagelse af den snurrende lyd fra hendes rok var alt dødsstille. Da pludselig blændedes stuen af et strålende lys, som kastede refleks ud på plantagen. Samtidig hørtes et voldsomt slag langs alle de tre vinduer, næsten som kunne det have været et af de unge træer. Fader løb ud, og her mødte han en lille 12-

års dreng fra et af nabohusene. „Hvor er Lena?“ spurgte han, „Trine skal til at dø og vil endelig se Lena først.“

Moder skyndte sig af sted, men fem minutter før hun kom, var Trine — naboens 17-årige datter — allerede død. Det sidste ord, der kom over hendes læber, var moders navn. Det viste sig senere, at døden måtte være indtrådt i samme øjeblik, som det forunderlige lysskær blændede vor stue.

Melsingerne stod ikke tilbage for deres naboer hvad dans, drik, slagsmål og kortspil angår; men hvis nogen tror, at arbejdet af den grund blev for sømt, tager han højlig fejl; der blev arbejdet hårdt og levet godt. Husbond og tyende spiste ved samme bord, og gavmildheden var en dyd. Ingen nødlidende blev sendt bort uden en almisse. Intet under derfor, at de tyske „bosser“ strømmede til Als. Forøvrigt fandtes blandt Mels faste indvånere kun et par, som kunne siges at være forfaldent, nemlig Johan Seising og Ankestin, og selv de arbejdede hårdt. De gik ud og arbejdede på dagløn, men om lørdagen blev „skæggemanden“ fyldt med brændevin, og nu gik det løs med kaffepunse, til de lige orkede at kravle i seng og tage dunken med sig. Søndag morgen måtte Johan i reglen til kros efter en ny forsyning. Ved slige lejligheder var han altid oprømt, og vi drenge fandt da altid fornøjelse i at løbe efter ham og råbe: „Johan sejsten!“

„Ja, det er mig,“ svarede han gemytlig. Men nu fortsatte vi: „Johan sytten! Johan atten! Johan nitten! Johan „tyv!““ Ved sidste tilråb var hans tålmodighed altid udtømt og bandende og skældende satte han i spring efter os.

Johan og Ankestin harmonerede godt sammen, de gik troligt i sele sammen og drak som søskende. Alligevel kom der engang en alvorlig kurre på tråden, som nemt kunne have fået skæbnsvangre følger.

Ankestin var en lørdag kommet hjem før Johan og havde — mod kontrakten kun at drikke i hinandens selskab — allerede så temmelig slukket tørsten, da hun kom. Johan skældte ud over hendes troløshed, Ankestin påstod, det var hans skyld. Det ene ord tog det andet, Ankestin brast i gråd, hun var ked af livet og ville drukne sig. Johan syntes, det var en god ide, der helst straks burde bringes til udførelse. Konen rev døren op og for af sted over bakken og ned mod en brønd, til hvilken der førte 5—6 trappe-trin. Her kastede hun sig hovedkuls i vandet. Johan, der med Peter og mig var fulgt efter hende, var just nået til nederste trappe-trin, som hun gik under. Straks efter kom hun atter op til overfladen og skreg nu gudsjammerligt om hjælp.

„Nej, du ville drukne dig, og nu skal du min salighed også druknes!“ Han fik fat i hendes skuldre og trykkede hende ned i vandet. Atter kom hun op og klynkede og tiggede. Peter og jeg begyndte at græde og bede for stakels Ankestin.

„Nej, her hjælper ingen klyngen, herunter med dig!“

Denne gang blev hun en god stund under vand og var halvdød, da hun omsider dukkede op. Johan fik fat på hovedet og holdt hende oppe. „Nå, er du nu blevet druknet nok?“ Men før han ville trække hende helt op, måtte hun dyrt og helligt love aldrig igen at bryde deres kontrakt. Hun så forfærdelig ud: høj og mager, de tynde klæder som limet til kroppen, håret i vilde tjavser ned ad ryggen, medens vandet drev i stride strømme efter hende, som hun med besværlighed og fuldstændig ædru slæbte sig hjem. —

Blandt mine skolekammerater var der ingen, jeg sluttede mig så nær til, som Frederik Rasmussen, en rigt begavet dreng, men ikke særlig udholdende. På hans forslag gik vi på aftenskole hos degnen, Bertelsen, og lærte tegning og tysk.

Frederik og jeg drøftede længe muligheden af at få fat på et skydevåben, men kom til det resultat, at det hørte til det uopnåelige. Så besluttede vi selv at lave et. Et passende stykke bøgetræ blev skaffet til veje, og i dette borede vi et løb. Omkring hver ende blev der lagt forsvarlige jernringe. Værre var det med en lunte; fyrsvamp gaves ikke, tændstikker var den gang en ukendt luksus — man havde endnu ikke drevet det længere end til de gammeldags svovlstikker med tilbehør af tønder, stål og flint. Imidlertid hjalp vi os med de forhåndenværende midler, og endelig oprandt den længselsfuldt ventede dag, da vi kunne foretage prøveskydning.

Frederik tog plads på en grøftkant med kanonen over begge knæene og holdt den fast med hænderne — med andre ord, han agerede kanonlavet og jeg kanoner. Det blæste for stærkt til at anvende svovlstikker, så vi måtte hjælpe os med fyrstøjet, og det gik langt over forventningen imponerende. Næsten ved allerførste forsøg fængede krudtet, kanonen eksploderede med et vældigt brag, jeg slyngedes i grøften, hvor jeg allerede fandt Frederik, medens køerne med halen i vejret skrækslagne styrtede af sted og standsede først ved Grisoltes vej. Kanonen var som blæst bort, og heller ikke fyrstøjet kunne vi finde. Mærkeligt nok kom ingen af os til skade, og vi kunne med stolthed prale af at have affyret den første kanon på Als, siden englænderne lå ved Fynshav i 1807. Det var vort første forsøg i kanoneksercits, men ikke vort sidste, thi begge to deltog vi som frivillige om bord i den danske flåde i 48.

Chr.

Varsler fra de slesvigske kriges tid

Ved J. Raben

Det var i slutningen af treårskrigen. En gammel kone i Ketting så flere aftener, at en soldat stod vagt foran kirkedøren. Nogle mænd gik derop for at se, hvad der var på færde, men når de kom derop, var der ingen, endskønt den gamle kone kunne blive ved med at se ham.

I januar 1851 blev Ketting kirke indrettet til krudtmagasin imod præstens og menighedens protest. Der stod vagtposter ved kirken, som den gamle kone havde set. 500 tønder krudt lå i kirken indtil 1854. Gudstjenesten og de kirkelige handlinger fandt sted i skolen. Kun ved begravelser fik man lov til at betræde kirkegården.

★

En soldat fra Stolbro, der i treårskrigen stod ved 10. bataljon, var en aften i foråret 1849 på vagt i Brohoved. Pludselig hører han et brag og et skrig, men han ser intet. Soldaten meldte det til den vagthavende løjtnant, men han lo kun ad ham.

Kun få dage efter, da samme soldat atter var på vagt i Nr. Brohoved, skete der en ulykke. Det var en stormfuld dag. En træhytte styrtede sammen, og en menig, der opholdt sig i hytten, blev dræbt. Vagten hørte samme lyd, som han havde hørt et par aftener forud.

(Meddelt af Jørgen Nielsen, Guderup, 1919).

Om denne tildragelse beretter oberst Jacob Ræder i sine krigserindringer: „Vejret var mellem den 18. og 19. april 1849 regnfuldt og koldt, der faldt endog så megen sne, at markerne var hvide, derved var forposttjenesten såre besværlig. Ved at komme ud af min barak i det nordlige Brohoved om eftermiddagen den 19. april, fandt jeg vejret så overordentlig slet, at jeg befalede den vagthavende officer at indskrænke antallet af posterne på banketten og værket til det mindst mulige, så længe det var lyst. Som følge heraf blev flere poster beordrede til at gå fra værkerne ind i hytterne. Fem minutter derpå meldte man mig, at en hytte var faldet ned. Jeg sagde hertil: „Se blot efter, at mandskabet er ude af hytten, og der således ingen ulykker sker.“ Kort derpå går jeg hen til den nedfaldne hytte og erfarer nu, at man havde udgravet en mand, der var blevet liggende under den nedstyrtede hytte og var død. Denne mand var netop blevet afløst og sendt ind i hytten, hvor han havde begyndt at spise, og blev således kvalt. Det var en stærk, smuk slesviger, en velhavende gårdmands eneste søn. Han havde derfor lommerne fulde af specier. Det gjorde mig såre ondt at se den smukke mand ligge død og at høre lægen ved hans side erklære, at han var fuld-

kommen død, og ingen hjælp var mulig. Ulykken skete derved, at ingeniørerne ifølge oberst de Mezas befaling havde lagt jord på hyttens tag, men da tagværket var for svagt og kun bestemt til at bære stråtag, knækkede det formedelst jordlagets tyngde og faldt ned på mandskabet, der dog alle redede sig på denne mand nær, som man ikke straks savnede, ellers ville han også være blevet reddet. Jeg klagede over dette uheld til overkommandoen og forlangte sagen undersøgt, idet jeg anklagede ingeniørerne for uforsigtighed. Der blev også afholdt forhør, men det hele blev anset for et hændeligt uheld. Hr. de Meza svarede blot: „Hvor der er mennesker, sker der også uheld.“ Derved blev det.

Efter tabslisten var den forulykkede menig nr. 108 ved 10. bataljon Jesper Petersen. Han blev jordet på Sønderborg kirkegård den 20. april. Hans hjemsted nævnes ikke, men efter oberst Ræders beretning var han slesviger.

★

En soldat af 16. regiments 2. kompagni var under belejringen af Dybbøl nogle dage indkvarteret i huset Perlegade 91 i Sønderborg. Han kom en dag først i april, efter at regimentet var blevet afløst i skanserne, hjem til sit kvarter og fortalte: „Da jeg kom fra Dybbøl og gik ned mod broen, havde jeg et underligt syn; på en bære blev vor underkorporal Sørensen båret ned mod broen, han så ud, som han var død, men da jeg trådte nærmere til, forsvandt synet. Der var intet. Jeg tror, han vil falde.“ Soldaten kom ikke senere til os.

(Meddelt af fru Anna Sisseck, Sønderborg 1910).

Den 16. april 1864 blev underkorporal R. Sørensen, Egerup hårdt såret og døde under transporten til Sønderborg. Han stod som nr. 128 ved 16. regts. 2. komp. og blev jordet på Sønderborg kirkegård den 19. april.

★

Det var i begyndelsen af marts under krigen 1864. En bonde fra Ragebøl var en aften på vej fra Sandbjerg, og da han var mellem Refhøj og Ragebølskov hørte han en underlig lyd bag hegnet. Bonden ville se, hvad der var på færde og gik gennem hegnet ind på marken. Alt var roligt, men han blev mærkelig berørt ved at se et stort firkantet hul i jorden med frisk opgravet jord omkring, mens der lød nogle knald som af bøsseskud i det fjerne.

Hjemme på gården fortalte bonden, hvad han havde set, men man lo ad ham. Kort efter gik synet i opfyldelse. Den 17. marts 1864 blev der kæmpet en hård kamp om Ragebøl skov. På samme sted, hvor bonden havde set graven, begravede man otte danske faldne af 5. regiments 7. kompagni, medens der veksledes skud i forpostkæden foran skanserne.

(Meddelt af Jens Hansen, Ragebøl, 1921).

En aften omkring nytår 1864, så folk, der stod ved sundet, hvor nu Nr. Havnegade er, at mærkelige ildkugler kom flyvende fra Dybbøl og Broagerland. De forsvandt mellem husene omkring „Hotel Alssund“. Ingen kunne forstå det mærkelige syn.

Da Sønderborg blev bombarderet natten mellem 2. og 3. april, kom granaterne med en ildhale flyvende fra samme retning.

★

I marts 1864 lå en feldvagt ved stranden ved Sønderskoven. Sent om aftenen så en af vagtposterne ildstriber på himlen. Disse bevægede sig fra Broagerland mod Sønderborg. Soldaten vækkede sin løjtnant, der lå og sov i en stråhytte i nærheden. Da han kom ud med løjtnanten, var alt stille. To timer senere, så soldaten et ildskær over Sønderborg. Han slog dog ikke alarm, da han troede, det var ildebrand, men næste dag fik han at vide, at der ikke havde været brand i Sønderborg.

Natten mellem den 2. og 3. april var soldaten på vagt. Granaterne kom fra Gammelmarks batterierne, og Sønderborg brændte. Da vidste soldaten, hvad synet hin nat skulle betyde.

★

Det var en nat omkring den 10. april 1864. Artillerivagterne i kirkebatteriet ved Sønderborg sad ved kanonerne. Kun af og til afbrødes stilheden af et skud, der faldt ude i skanselinien på Dybbøl. En sovende artillerist for pludselig op af søvnen med råbet: „Å Herregud!“ En ældre stabssergent, der sad ved siden, spurgte om grunden til dette udråb. „Vi er snart færdige her,“ svarede soldaten, „jeg så et sørgeligt syn. Prøjerne stormede, der vajede sort-hvide flag på vore skanser, og der faldt en general. Gud være os nådig!“

Otte dage senere kom Dybbøls fald, og general du Plat fandt heltedøden.

(Meddelt af Jørgen Hansen, Trovshøjgård, 1918).

★

Det var en sommernat i 1863. En fisker fra Sottrupskov lå med sin båd oppe ved Snogbækhage. Lige med et så han mod syd, at sundet mellem Sottrupskov og Arnkil fyldtes med mørke genstande, der ligesom både lydløst gled over mod Als. Fiskeren kunne ikke tænke sig til, hvad det kunne være og roede derfor ned mod Sottrupskov. Som han kom nærmere, forsvandt de mørke genstande som i tåge.

Fiskeren var lidt underlig til mode efter dette syn, og han talte ikke derom før efter den 29. juni 1864. På denne dag gik prøjerne over til Als. Fiskeren var øjenvidne til overgangen, og nu vidste han, hvad synet året før skulle betyde.

Glimt

FRA SVUNDNE TIDER . . .

„DU ER ARRESTANT!“

På Sottrup-Bredevad-vejen forefaldt i maj 1894 en tragikomisk tildragelse. Til forståelse heraf må erindres, at politimagten i gamle dage til dels udøvedes af landbefolkningen selv. En berygtet indbrudstyv havde huseret på egnen i lang tid, og myndighederne havde udsat en stor belønning, 500 mark, for hans pågribelse. Indbrudstyven optrådte i forklædninger, snart med sort hår, snart med rødt, snart med skæg og snart uden. Sidst mentes han at have gjort indbrud i nærheden af Draved Skov.

Befolkningen i de omkringliggende sogne gik i panisk skræk og så syner både ved nat og dag. Samtidig var der dog mange, der gerne ville tjene den store belønning for tyvens pågribelse. En dag kom en landstryger gennem Sottrup. Både den lasede klædedragt, de frække ansigtstræk, mandens gangart og hele væremåde tydede på, at han måtte være den eftersøgte indbrudstyv. Som han så ud! Han satte sig ved branddammen øst for Hans Schmidts gård, spiste en tippet mellemad og hvilede ud.

Især gik det op for den tænksomme B. N.: her er den eftersøgte indbrudstyv. Skulle han (B. N.) ikke kunne skønne om det, han, som blot ved at se en stud ind i øjnene på Tønder marked var i stand til at kunne kende den igen længe efter på en fremmed mark? B., som fik medhold fra forskellig side, satte lands-

byens stærkeste mand J. S. ind i sagen. Ad skjulte veje — en landsby har altid haft „trådløs telefon“ — fik B. sendt besked til P. H., jyden, som tilfældigvis gravede „flaver“ i heden øst for Sottrup by ikke langt fra vejen til Bredevad. — „Tyven“ ved branddammen slog efter hvilen ind på vejen til Bredevad. Bagfra i afstand fulgte B. og J., og forfra kom P. H. Jo nærmere de kom „tyven“, jo mere overbevist blev de om, at han var den rette.

Alligevel bankede deres tre hjerter stærkt. Alle tre mødtes med den fremmede og greb lynsnart fat i ka'len. På et øjeblik var han overmandet, og da han begyndte at forklare, råbte P. H. på uforfalsket jysk: „Do æ arrestant, forstå do! Do æ arrestant!“

B. havde strik i lommen, og „røverens“ hænder blev ublidt sammensnøret på hans ryg. En mand tog ham under højre, en anden under venstre arm, og B. sluttede processionen. — Så snart „røveren“ begyndte at sige noget eller blot mukke, råbte P. H.: „Do æ arrestant!“

H. S. iagttog fra det fjerne den farlige arrestation, men regnede ikke med at få del i den store belønning. Han syntes, de tre tapre Sottrup'er havde fortjent den store belønning for deres snarrådige og modige indsats for at befri landet for en så stor og farlig forbryder.

Efterhånden som optoget nærmede sig byen, sluttede flere og flere sig til. De tre

selvbestaltede politimænd råbte: „Nu har vi ham! Se, hvor han ser skummel ud! Pas på, for han har arme som hesteben!“ Da de nåede kroen, hvor storforbryderen blev indstaldet i „gennemfarten“ og sat under streng bevogtning, strømmede byens koner og piger til. Børnene blev holdt hjemme, de skulle ikke se det skrækkelige syn af et sådant menneske. Men kvinderne var nær med at glo ham ihjel, hvad der havde været mest geneende for staklen, som han senere tilstod.

Efterhånden, som der blev mere ro omkring manden, begyndte han at påstå, at han slet ikke var røveren, men overgendarmen fra Tønder. „Din løgnhals — det skal vi snart få konstateret,“ råbte P. H. Der blev sendt bud efter kommuneforstanderen, den gode, blide M. Han kom til stede, men kendte hverken røveren eller overgendarmen fra Tønder. „Røveren“ blev ved sit, men de Sottrup'er var urokelige. Gårdmand H. S. sendte da sin tjenestekar! Th. Th. for at hente landgendarmen i Ravsted. Det tog tid. Mens „røveren“ stod bundet og stadig blev mere og mere udsat for folks nysgerrighed, krøb tiden hen, og det gale menneske blev mere og mere desperat, han blev helt ude af sig selv af raseri. Endelig kom gendarmen fra Ravsted. Da han så „røveren“, slog han straks på prøjsermaner hælene sammen, gjorde stram honnør og hilste ærbødigt: „Guten Tag, Herr Oberwachtmeister!“

Pinlig afsløring. Gåden var løst:

Oberwachtmeisteren havde forklædt sig for derved lettere at kunne komme ind på livet af den virkelige indbrudstyv, pågribe ham og tjene den store belønning. Denne belønning var nu røget for de gode Sottrup'er, og de tre fik en lang næse, en forfærdelig omgang af den rasende vagtmester og tilmed en proces på halsen med krav om erstatning for „tort og svie“. Den vise dommer i Tønder frikendte dog de tre mænd, da de havde handlet i god tro. Men heller ikke Herr Oberwachtmeister erhvervede sig den store belønning, selv om han forklædt

var vandret gennem egnen for at fange røveren. — Men den lille landsby var blevet en oplevelse rigere, og endnu — over et halvt hundrede år efter — kan ældre i Sottrup med P. H.s jyske tonefald gentage ordene: „Do æ arrestant!“

H. C. Hummeluhre.

EN REJSE TIL JYLLAND 1833

1833 gjorde Else Cathrine Frost, født Fangel, en rejse til Jylland for at besøge sine to brødre, Jens Fangel, forpagter på Vildmosegård, og Niels Tingberg Fangel, sognepræst i Gudum. Hun havde begge sine småpiger, Marie og Grethe med og rejste i forening med sin broder, cand. theol. Holger Fangel, og dennes forlovede, jomfru Ulrikke Johanne Matthiesen, der opholdt sig i Tranderup præstegård på Ærø. De sejlede med en skipper Christensen fra Sønderborg, der afgik til Aalborg. Det blev en langsommelig rejse. På grund af stille vejr lå de en tid lang ved Endelave. Da de kom lidt højere op i Kattegat, blev det en forrygende storm. Skipperen lukkede sine passagerer ned i kahytten og aflåsende døren for dem, da han ikke ville have dem på dækket, hvor de kun var til ulejlighed og let kunne falde overbord. De troede, at de skulle forgå, men vidste ikke stort til sig selv, da de alle var slemt medtagne af søsyge. Kun tante Rikke holdt sig tappert, spiste flæsk og plejede de syge. De havde selv taget proviant med og kogte selv ombord; til den ende var de også forsynet med en hane og et par høns til suppe. Men en dag fløj hanen ud af buret og satte sig på rælingen, hvor kandidat Fangel listede sig hen for at gribe den. Han beholdt imidlertid halen i hånden, men hanen fløj overbord og druknede. De kom i land ved Hurup, et landingssted ved Kattegat, hvorfra de ikke havde så langt til Vildmosegård. Her lå hendes broder, Jens Fangel, syg og døde den 27. august samme år. Kandidat Fangel blev hos sin broder, præsten Niels Tingberg Fangel i Gudum, og da

madam Frost rejste tilbage til Nordborg, hun efter familiens ønske sin broderdatter fra Vildmosegård, jomfru Emilie Fangel med sig til Als, hvor hun året efter blev gift med bendrejer Fritz Petersen.

Else Cathrine Fangel, datter af provst Holger Fangel og anden hustru Mette Marie Vogelsang, fødtes i Nordborg præstegård den 1. august 1791 og blev i dåben opkaldt efter faderens første hustru Else Kathrine Tingberg. Da faderen den 7. november 1816 holdt sit 50 års-embedsjubilæum, viedes hun til skibskaptajn Nikolai Ernst Frost fra Nordborg, søn af skibsfører Christian Frost jun. i Svenstrup kro og hustru Marie Elisabeth Andersen, født den 27. marts 1790, død den 25. oktober 1834, da han forliste med sit skib „Providentia“ i den engelske kanal. Else Kathrine Frost døde efter et kort sygeleje den 23. november 1871. Kun to døtre overlevede hende: Mettea Maria Elisabeth Frost, født den 29. juli 1821, gift med den kendte proprietær Knud Knudsen, Lysholm, og Christine Sophie Margrethe Frost, født den 9. oktober 1823, død ugift på Østerholm den 23. oktober 1900.

Kilder: Christian Knudsens samlinger til en familiehistorie (Familien Frost fra Svenstrup kro; H. H. Jessens anetavle i arkivet på Peberbjerg; Nordborg, Egen og Svenstrup kirkebøger.

Christian Maibøll.

DRIKKERI I GAMLE DAGE

Drikkeriet har i gammel tid været af ret alvorlig karakter, hvad man gang på gang finder beviser for i gamle dokumenter. Hvor galt det har været, giver en tilførsel af 14. marts 1635 til Haderslev retsprotokol os en lille anelse om. Det hedder her i dansk oversættelse:

Borgmester og råd har alvorligt pålagt nævningene, at de og da særligt om lørdagen og efter, at der havde været afholdt ting, skulle afholde sig fra drikkeri. Såfremt de ikke overholdt dette, skulle de hver gang være skyldige at betale to rigsdaler til kongen og byen.

Olav Christensen.

TØNDEREGNENS STØRSTE JORDDROTTER OMKRING ÅRHUNDREDSKIFTET

Efter den præjsiske regering som grund-ejer stod lensgreve Schack som den største grundskatyder i den daværende Tønder kreds med 1621 mark årlig. Derefter fulgte frøken Ulrikke Jessen, Ny Kristian Albrektskog med 1585 mark, P. A. Petersen, Mariekog med 1346 mark, Feddersen, Søndergårde med 1274 mark, M. S. Tychsen, Ny Kristian Albrektskog med 1092 mark, Melsen, Gammel Kristian Albrektskog med 1079 mark og Knudsen, Trøjborg med 854 mark. Chr.

Vestkysten

Syd- og Vestjyllands største Dagblad

Aksel Michelsen

Kul- og Trøelasthandel

Tønder Telefon 21111

A-S FAXE KALKBRUD

Frederiksholms Kanal 16

Telefon Central 9123

JORDBRUGSKALK

97 pCt. kulsur Kalk i Varen, som den leveres
ca. 100 pCt. passerer 1 mm Sigte

MORSØ STØBEGODS

AKTIESELSKABET

N. A. Christensen & Co.

Kongelig Hofleverandør
NYKØBING MORS

Pindstrup Mosebrug

SAVVÆRK OG EMBALLAGEFABRIK

Telefon Pindstrup 13 og 18

Lolland-Falsters

Folketidende

Stiftets største Blad

Nykøbing F.

A. Nielsen & Co. A/S.

Nykøbing Falster

Svend Kirchheiner

aut. Installatør

Vesterg 7 . Tønder . Tlf. 22045

Støt vore annoncører

Tønder Landmandsbank A/S

Kontorer i Tønder - Skærbæk - Ballum - Brede - Brøns

Bylderup Bov - Frifelt - Højer - Tinglev - Visby

Amtsudvalg for Haderslev amt

Lørdag den 16. juni 1956 afholdt Haderslev amtskreds inden for Historisk samfund for Sønderjylland stiftende generalforsamling på Vojens Ungdomsskole. Mødet var besøgt af omkring 50 medlemmer.

Museumsinspektør Hans Neumann, Haderslev, der sammen med pastor Tage Holm, Vojens, og fuldmægtig Olav Christensen, Haderslev, havde taget initiativet til mødets afholdelse, gav til indledning tillidsmændene, der var indbudt en time før generalforsamlingen, en orienterende oversigt over tanken med inddelingen i amtskredse, hvorefter der udspandt sig en livlig drøftelse af Historisk samfunds opgaver.

Ved generalforsamlingen valgtes fuldmægtig Olav Christensen til ordstyrer, og han gav til indledning en ganske kort orientering om formålet, hvorefter vedtægterne efter nogle ganske korte bemærkninger vedtoges i den form, som de havde fået på Historisk samfunds årsmøde i 1955.

Til amtsstyrelsen valgtes sognepræst Tage Holm (formand), bibliotekar Hans Eriksen, Haderslev, (sekretær og kasserer), gårdejer Kresten Hansen, Højvang, Skodborg, købmand Andreas Petersen, Rangstrup, og arkivar J. J. Aalling, Vojens.

Efter generalforsamlingen holdt museumsinspektør Hans Neumann foredrag om voldsteder i Haderslev amt og de adelsslægter, som havde levet de

Graasten Bank A/S

Kontortid 9—12 & 2—4
Lørdag 9—1
GRAASTEN

Snoghøj Gymnastik-
højskole
Fredericia.

3 Maaneders Sommerskole.
5 - Vinterskole.
Skoleplan sendes.
Jørgine Abildgaard.

**Sønderjydsk
Tæppefabrik**

A. R. KJÆRBY A/S
HØJER

*

**Haslev
Gymnasium**

Kostskole for Drengene

Eksamensret til Mellemskole-, Real-
og Studentereksamen.

Alle Oplysninger ved Hen-
vendelse til

Peter Kæstel
Rektor, Haslev

**Graasten
Andelsslagteri**

HEJMDAL

Landsdelens Blad

**Brede Sogns
Spare- og Laanekasse**

Bredebro tlf. 41341

*

Stiftet den 1. maj 1875

Bogtryk . Bogbind

Th. Laursens Bogtrykkeri

Jernbanegade 8 . Tønder . Telefon 21550

Læs

Dannevirke

Sønderjyllands ældste Blad

**Sønderjyllands Kreditforening
Haderslev**

Aktieselskabet

C. I. Christensens Papirhandel

ESBJERG

**Spare- og Laanekassen
for Hobro og Omegn**

AKTIESELSKABET

NORDISKE KABEL- OG TRAADFABRIKER

KØBENHAVN F.

GRAM

KØLEANLÆG

Brødrene Gram A/s

Vojens

Paasch & Larsen, Petersen

Aktieselskab

HORSENS

Telefoner: 207 — 807 — 808

Paul Thomsen

Krusaa

Kolonial, Spirituosa, Køkken-
udstyr,

Trikotage, Herreekvipering

HORSENS HAVN

- ◆ Mange moderne Stykgodsraner.
- ◆ 7,00 m Vanddybde.
- ◆ Havnen kan besejles Dag og Nat.
- ◆ Store Arealer ved Kaj og Jernbanespor ledige til Udleje.

Restaurant **Grænsen**

C. Heiselberg
Krusaa

**VALLEKILDE
Folkehøjskole**

Henv. til **Jørgen Jessen,**
Vallekilde